

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. дфн Димитър Владимиров Мирчев, преподавател по история на съвременната философия в ПУ „Паисий Хилендарски“

за дисертацията на Джефри Уорън Дийн на тема „Музиката като съвместна дейност от гледна точка на съвременната философия“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор по философия“ с научен ръководител проф. д-р Александър Любенов Гънгов

Дисертацията включва седем глави, общо на 224 машинописни страници и библиография от 152 заглавия предимно на латиница.

Дисертацията притежава коректен теоретичен модел с ясно формулирана цел, обвързана с личния музикален и изпълнителски опит на дисертанта. Методът му е историко-философски, подходите са точно обозначени и свързани с битието и разкриването на истината и красотата. Осъществен е компаративен анализ на естетически идеи на Джон Дюи и Ханс-Георг Гадамер, на дискурсивната етика при Юрген Хабермас, на идеи на Георг Вилхелм Фридрих Хегел и Мартин Хайдегер. Ерудицията на дисертанта е факт.

Темата е обвързана с практическата ориентация на музикант на автора. Философско съдържание е естетически ориентирано. Дисертантът разсъждава върху философски идеи от херменевтичната и прагматическата философска традиция, както и от постмодерната философска парадигма, обвързвайки ги с музикалното произведение на изкуството.

Основната теза в изследването е, че произведението на изкуството е субективно преживяване за автора си и притежава интерсубективна значимост. Изкуството е съ-битие, междуличностно преживяване.

Джефри Дийн очевидно е привърженик на художественото направление, което формира образа на „музикалния ландшафт“. При този метод на анализ на феномените се придава естетическо съдържание, което характеризира не художествената изразителност, а когнитивния потенциал на музиката, което свидетелства за рационалното осмисляне на музикалния материал. Това идва от „Философия на новата музика“ на Теодор Адорно, разработил философско-естетическата концепция на модерната музика.

Общността свързана от изкуството Дюи нарича „общност от опит“. След Хайдегер тази общност бива обединена чрез произведенията на изкуството. Същността или есенцията на произведението на изкуството зависи от взаимодействието в една група/общност. Дори неосъзнато

взаимодействието между музикантите е двигателя на произведението на изкуството/музиката.

Дисертантът сравнява основни идеи на Хайдегер от „Битие и време“ с произведението на изкуството и разкриването на неговата същност. Това, което „е“. Dasein е същностна откритост, истината, такава каквато „е“, aletheia. Подобно на това схващане на философа екзистенциалист, произведението на изкуството е обозначено като синтез между красиво и истинно или красота и истина (което напомня на античното неразграничение между етическо и естетическо – kalokagatia, добро и красиво.) Хайдегеровото схващане на истината влиза в противоречие с Хегеловото спекулативно мислене на същата. Възможност за достигане на истината се крие в интерсубективността. Произведението на изкуството е разкритост/откритост такава каквато е самото Хайдегерово битие. Истината се проявява, чрез творбата/произведението на изкуството. Проявата на истина е сътворяване на красотата.

Основният възглед на Хайдегер за проявата на истината бива противопоставен на този на Хегел. Според Хегел изкуството е нещо минало, не е проява на красотата, поява на истината и разкриване на същността. Истината за Хайдегер се случва „ в реално време“.

В дисертацията са разгледани основни фундаменталистки подхода в естетиката на прагматизма на Дюи и херменевтиката на Гадамер. „Естетика“ на Дюи подчертава „полезността“ на изкуството за човешките цели. Неговата концепция за „естетическа наслада“ произтича от наблюдението на всекидневния опит и инструменталното рационализиране, обясняващо защо ние говорим и действаме по определени начини. Дюи разчита основно на аналогии между човешкото и животинското поведение да обясни как работи умът и заключава, че „Разумът... трябва да падне обратно върху въображението – върху възплъщение на идеи в емоционално зареден смисъл“. Дюи въвежда въображението като първооснова, която има приоритет пред разума. Джефри Дийн разглежда изкуството и през призмата на херменевтиката на Гадамер. Има подобни идеи за това как въображението подкрепя разума, но ги основава на неговата нова интерпретация на по-ранно континентално мислене. Херменевтиката на Гадамер обединява концепции на по-стари философи в своето мислене, за да развие своите идеи и разбиране. Той черпи централните илюстрации и идеи от Платон и Аристотел, Кант и Хегел, естетическото обсъждане на Гадамер привидно преосмисля цялото историческо развитие на философското мислене до него. За Дюи и особено

за Гадамер Кантовата естетическа философия и критика на практическия разум е двигател на изкуството. Произведението на изкуството означава увеличение на съществуването за Гадамер. Това, което „е“.

Дюи пръв достига до по-късната теза на Макс Хоркхаймер и Теодор Адорно за изкуството като капиталистическа стока, като обяснява „естетическата индивидуация“ с обществените условия, създаващи „бездната“ между производителя на стоки и потребителя.

Дисертантът обвързва Орфеевата интерсубективност в правенето на музика с това през XX век на модерните музиканти. Чрез тази интерсубективност се въвеждат нови теоретични модели за мисленето и създаването на музика в наше време. За Хайдегер поезията представлява „проективно казване, което едновременно носи в света неизказуемото като такова“. Той е предшественик на всички съвременни изкуства. Затова тезата на дисертанта е, че както има модерни орфически поети и писатели, така има и модерни орфически музиканти.

Орфизмът е синтез между стари религиозни вярвания и новите религиозни вярвания. Той е по средата в конкуриращия се дуализъм между Дионисиевото и Аполоновото начало – на разума и на веселието, на празника.

В дисертацията се тълкува от името на Lebenswelt – света на живота. И прагматизмът, и херменевтиката придават „епистемологичен авторитет на общността на сътрудничащите си и говорещите един с друг.“ Поради безусловността, която е вградена в „Естетика“ на Дюи, той подчертава „полезността“ на изкуството за човешките цели. Неговата концепция за „естетическа наслада“ произтича от наблюдението на всекидневния опит и инструменталното рационализиране, обясняващо защо ние говорим и действаме по определени начини. Постмодернизмът предполага единство на разумността. Постмодерното изкуство позволява разумът да продължи да функционира като единство само на нивото на културата без каквото и да било посредничество.

Според Хабермас това е странната едновременност на реалистични, политически ангажирани школи и автентични последователи на този класически модернизъм, чрез което елементи на когнитивното и на морално-практическото отново влизат във взаимодействие. Това е вид контраразвитие, което сочи към единството на разума. От значение е дискурсивната етика на Хабермас. Основните характеристики на дискурсивната етика на Хабермас са от централно значение за дейността на музикантите.

Като всяко музикално издание, Urtext (оригиналът) е тълкуване, не репродукция. Тя е съставна визуализация на избраните от редактора „най-задоволителни тълкувания“ в най-ранните налични текстове-източници за дадено музикално произведение. Смята се, че така биват отразени най-точно намеренията на композитора. Убежденията на изпълнителя в изданието Urtext трябва да се основават на доверието му в ръководството на редактора като експерт в своята област. Изпълнителят предлага музиката, а композиторът е този, който го насочва в избора, който е направил.

Изследването на източниците показва произведението като процес, в който композиторът и неговите изпълнители вземат решения заедно и намират същността на музиката чрез сътрудничество. За пример дисертантът посочва творчеството на Антонин Дворжак.

От XIX век насам изпълнителят се мисли като съавтор. Инструменталисти-виртуози от XIX век са вярвали, че „изпълнителят създава това, което самият композитор е създал“. Разбирането на композиторската партитура като „предложение“, а не като „готов продукт“, било доведено до крайност от виолончелови виртуози, тъй като те сътрудничили при творенето на някои от най-ранните виолончело концерти на композитори, несвирещи на виолончело. Това отново показва, че изпълнителят се мисли като съавтор на произведението.

Дисертацията оставя впечатлението на мозайка от естетически, херменевтични, дискурсивни и т.н. пластове, които създават бариера пред референта. Проникването през нея създава известно интелектуално усилие да се определи и схване личната позиция на дисертанта. Освен ерудираната избирателност на автори и теории, според мен са необходими поне три неща. Изборът на всяка теза да бъде свързан с теоретичния модел, с конкретната изследователска задача. Остава впечатлението, че натрупването на подбрани ерудирани факти замъглява основната изследователска задача. Второ, преобладават постулатите, тоест принципите и положенията, което служи за основание да се осъществят известни вече съдържателни разсъждения и изводи. Известно е, че спрямо самите разсъждения постулатът е като регулатор за тяхната реализация, неявно ги съдържа в себе си, при това обаче остава семантически неакцентиран. Наличието в една или друга система от знания постулатът я твърди като достатъчно развита от гледна точка на логическата структура и еволюция, но липсват доказателствата за подобно структуриране. Трето, очевидни са пристрастията на дисертанта, което говори положително за

неговия патос да се потопи в света на истината и красотата. Обаче изследователят остава на втори план, прикрит зад една или друга чужда теза.

Въпросът ми към Джефри Дийн: приемам положително направеното от него и все пак – споделяйки опит и ерудиция, къде е смисълът, есенцията от това духовно и душевно усилие? Изпращате послание, очаквате ли отговор?

Надявам се добронамерения тон и изследователската етика да бъдат в основата на моето любопитство. Като преценявам положително вложеното, очаквам съответен отговор.

Авторефератът е съставен според академичните условия, темата на изследването е оригинална, приносните моменти дават основание за една сполучлива разработка на човек, който е креативен ерудит в този проект.

Предлагам на членовете на уважавания научен съвет да оценят по достойнство представената дисертация и да присъдят на Джефри Уорън Дийн образователната и научна степен „доктор по философия“.

08.09.2015

София

Доц. дфн Димитър Мирчев